

مطالعه تجارب زیسته دانش‌آموزان از درک مفهوم شادی در برنامه درسی مدرسه

Students' lived Experiences of Understanding the Concept of Happiness in the School Curriculum

تاریخ دریافت مقاله: ۲۵/۰۹/۱۴۰۳؛ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۸/۰۳/۱۴۰۴

S. Nasirizadeh

K. Fathi vajargah (Ph.D)

M. Arefi (Ph.D)

سیمین نصیری زاده^۱

کوروش فتحی واجارگاه^۲

محبوبه عارفی^۳

Abstract: This study explores the students' lived experiences of understanding the concept of happiness in the curriculum by employing phenomenological approach. The participants of this research were 10 female secondary school level junior students in Tehran, selected through purposive sampling and typical case sampling method. The number of interviews was determined based on the researchers' information saturation. The data were collected through a semi-structured interview and analyzed through thematic analysis. The findings show that categories such as happiness as a good and pleasurable feeling, as a kind of feeling of relaxation and detachment from stress, as constructive and positive energy, and optimism towards oneself and life could be the essence of happiness, forming students' viewpoint. Moreover, in relation to dimensions of happiness from the students' perspective, categories such as teacher, meaningful learning tools, individual learner, school facilities and equipment, family and school staff dimensions were identified in the students' real-life experiences. With regards to the increasing level of students' happiness through curricula, factors including developing curricula based on students' interests, paying attention to extracurricular activities in schools, holding conferences and competitions, revising the educational methods, increasing students' participation level, establishing friendly interaction with students, paying attention to creativity, and predicting opportunities for social activities were found to be effective.

Keywords: curriculum, happiness, lived experience, phenomenology

چکیده: هدف این مطالعه شناخت تجارب زیسته دانش‌آموزان از درک مفهوم شادی در برنامه درسی با استفاده از روش پدیدارشناسی است. مشارکت‌کنندگان شامل ۱۰ نفر از دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم شهر تهران هستند که از طریق نمونه‌گیری هدفمند و روش موارد عادی انتخاب شده‌اند. تعداد مصاحبه‌ها بر اساس اشباع اطلاعاتی پژوهشگران مشخص شده است. داده‌ها به‌وسیله مصاحبه نیمه‌ساختاریافته جمع‌آوری و با استفاده از تحلیل تماتیک تفسیر گردید. یافته‌ها نشان می‌دهد که از دیدگاه دانش‌آموزان، ماهیت شادی شامل: یک احساس خوب و لذت بخش، نوعی احساس آرامش و دوری از استرس، انرژی سازنده و مثبت و خوش‌بینی نسبت به خود و زندگی است. ابعاد شادی شامل: معلم، ابزارهای یادگیری معنادار، بعد فردی یادگیرنده، امکانات و تجهیزات مدرسه، بعد خانواده و بعد کارکنان مدرسه است. عواملی چون تدوین برنامه‌های درسی مبتنی بر علائق دانش‌آموزان، توجه به فعالیت‌های فوق برنامه، برگزاری همایش‌ها و مسابقات، تحول در شیوه‌های آموزش، جلب مشارکت دانش‌آموزان، برقراری ارتباط دوستانه با دانش‌آموزان و توجه به خلاقیت و پیش‌بینی فرصت‌هایی برای فعالیت‌های اجتماعی موجب افزایش میزان شادی دانش‌آموزان از طریق برنامه‌های درسی می‌شود.

کلیدواژه‌ها: برنامه درسی، شادی، تجربه زیسته،

پدیدارشناسی

۱. دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

siminnasirizadeh@gmail.com

kouroshfathi2@gmail.com

arefi6@gmail.com

۲. استاد برنامه درسی آموزش عالی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

۳. دانشیار برنامه‌ریزی درسی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

مقدمه و بیان مسئله

از مهمترین الزامات بشری در جهت رسیدن به رشد و تعالی در زندگی، شاد^۱ بودن و شاد زیستن است. درک این نکته ضروریست که رشد پایدار درگرو شادی پایدار است (Sabbaghian, 2005). هرگونه ارتباط یا آموزشی که فاقد پویایی و نشاط باشد، نهایتاً به شکست می‌انجامد. شادی موتور محرکه زیستن و تعالی انسان است. افراد شاد امیدوارترند و بهتر با دشواری‌ها کنار می‌آیند (Mittal, 2019; Michalos, 2007). مشکلات و موانع می‌توانند انسان‌های ناشاد و افسرده را به راحتی از پا درآورند و آنان را در رسیدن به آمال و آرزوهایشان با شکست مواجه نمایند (Helliwell, 2023). در رابطه با تعریف مفهوم شادی، Seligman (2009) شادمانی را یکی از ملزومات اساسی زندگی بشر می‌داند که نقش اساسی در کیفیت زندگی افراد بازی می‌کند. عقیده‌ی بنیادی او این است که سطح شادی در افراد به عقاید، دیدگاه‌ها و باورهای فرد نسبت به خود و جهان زندگی‌اش بستگی دارد، که پیامد مستقیم تربیت و آموزش است. او معتقد است شاد زیستن یک مهارت است که می‌توان آن را آموزش داد. Myers and Diener (1995) شادی را قضاوت و ارزیابی فرد درباره چگونگی گذراندن زندگی خویش تعریف می‌کنند که از بیرون به فرد تحمیل نمی‌شود؛ بلکه حالت درونی است که از هیجانات مثبت تأثیر می‌پذیرد. (Veenhoven, 2012) شادمانی را به قضاوت از درجه یا میزان کیفیت کل زندگی اطلاق می‌کند. به عبارت دیگر، فرد زندگی خودش را دوست دارد و احساس خوب نسبت به زندگی خودش دارد. از آنجا که شادی یکی از هیجانات اساسی بشر است، هر کس به فراخور خود آن را تجربه می‌کند. تعریف شادی به سادگی تجربه آن نیست. شادی و نشاط به عنوان یکی از مهمترین نیازهای روانی انسان و به دلیل تأثیرات عمده‌ای که بر زندگی افراد دارد، همواره ذهن انسان را به خود مشغول کرده است.

Bhardwaj (2023) در تبیین خود از شادی بر احساس لذت درونی در رابطه با تجربه زندگی، زیست فردی و اجتماعی تأکید می‌کند و معتقد است این پدیده یا احساس چیزی است که فرد بر اساس باور و تجربه درونی خود درک می‌کند. نکته‌ای که باید مورد توجه قرار گیرد این است که شادی از طریق تحمیل یک دیدگاه ویژه، اتفاق نمی‌افتد بلکه این اقدام به صورت

مطالعه تجارب زیسته دانش‌آموزان از درک مفهوم شادی در برنامه درسی مدرسه

عکس، عمل می‌کند. شاداب‌سازی عموماً همراه با احترام و درک متقابل است (Veenhoven, 2012). این امر اهمیت بررسی پدیده شادی در دیدگاه دانش‌آموزان را عیان و آشکار می‌نماید. مدارس باید آموزش شادی را به‌عنوان یکی از مهم‌ترین اهداف خود قلمداد نمایند. متأسفانه، در مدارس کشور به دلیل آموزش اجباری و فضای خشک، شادی کاهش یافته و مدرسه به محلی نامطلوب برای دانش‌آموزان تبدیل شده است. فضای خشک کلاس‌ها با فشارهای ذهنی، آسیب روانی به دانش‌آموزان وارد می‌کند و آنان را نسبت به محیط آموزشی بی‌علاقه می‌سازد. این وضعیت نه تنها به آموزش، بلکه به اهداف پرورشی نیز آسیب می‌زند. ایجاد روحیه شاد در مدارس می‌تواند باعث پرورش افراد کارآمد و خلاق شود (Aflaki Fard; Bazm, 2018). طبق پیمایش ملی سلامت روان، حدود ۲۳/۶ درصد از جمعیت ۱۵ تا ۶۴ ساله کشور دچار اختلالات روانی هستند و ۱۲/۶ درصد از آن‌ها به افسردگی مبتلا می‌باشند (ministry of health and Medical Education, 2011). در سند تحول بنیادین تعلیم و تربیت، نشاط به‌عنوان یکی از گزاره‌های ارزشی مورد تأکید قرار گرفته و تربیت انسان سالم و بانشاط هدفی کلان معرفی شده است (ministry of education, 2011). با این حال، برنامه‌های درسی و روش‌های فعلی آموزشی، نشاط را در فراگیران کاهش می‌دهد.

در مطالعات و پژوهش‌های گوناگون نقش نشاط و شادکامی بر پیشرفت‌های تحصیلی مورد توجه قرار گرفته است. دانش‌آموز ناشاد حتی اگر موفق باشد، خوشبخت و بالنده نیست (Steptoe, 2019). نشاط و شادابی در مدرسه باعث رشد و تکامل ابعاد وجودی جسمانی، شناختی، عاطفی، اخلاقی و معنوی دانش‌آموزان می‌شود و بر پیشرفت و موفقیت تحصیلی آنان نیز تأثیر مهمی می‌گذارد (Quinn and Tabodi et al., 2005; Lumontod, 2018; Duckworth, 2007).

چنانچه یک بعد دچار صدمه شود یا مورد غفلت قرار گیرد، دانش‌آموز به توانایی‌ها و شایستگی‌های کامل دست نخواهد یافت. در محیط شاد، ذهن انسان پویا، زبانش گویا و استعدادش شکوفا می‌گردد.

Pákozdy et al., (2023) در این رابطه معتقدند وجود شادی و احساس شادکامی در فراگیران از مهم‌ترین مولفه‌های پیش‌بینی‌کننده موفقیت تحصیلی و تجربه خودکارآمدی است. آنان در این رابطه وجود انتظارات واقع‌بینانه توسط اطرافیان و خود فراگیران را عامل مهمی

قلمداد می‌کنند. برخی صاحب‌نظران پا را فراتر گذاشته و معتقدند برنامه درسی شادی، برنامه‌ای برای تربیت و پرورش یک انسان خوب است (Mittal, 2019)، چرا که این مولفه ابعاد گوناگون و ساحت‌های مختلف زیست فراگیران از قبیل امید، انگیزه، خلق و خو و ... را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Zhang ; 2024,Thongkumsuk, Songsiengchai, Sereerat, Wei; Zhang , and Xu, 2023).

از آنجا که هدف اصلی نظام‌های آموزشی مهیا ساختن شرایط لازم برای پرورش همه‌جانبه دانش‌آموزان است (FathiVajargah, 2020)، توجه به رشد تمامی ویژگی‌ها و ظرفیت‌های وجودی آنها نیز به‌عنوان ضرورتی اجتناب‌ناپذیر مطرح می‌گردد. با شناخت تجارب فردی دانش‌آموزان، توجه به تمام جنبه‌های فرایند یاددهی- یادگیری، نفوذ و تأثیر برنامه درسی بیشتر می‌شود. از این منظر علاوه بر وجوه و ابعاد شناختی و عقلانی یادگیرندگان، برنامه‌ریزی جهت پرورش موزون احساسات و عواطف دانش‌آموزان نیز از اهمیت قابل‌ملاحظه‌ای برخوردار می‌گردد (Amini,Shekari and Taghvayi, 2017). Erikson (2003) تأکید دارد که برای برنامه‌ریزی آموزشی مؤثر، باید شادی و مؤلفه‌های آن را از دیدگاه فراگیران شناسایی کرد. تفاوت در فرهنگ‌های مختلف و همچنین نگرش‌های گوناگون در بین گروه‌های متعدد از مفهوم شادی لزوم پرداختن به این امر را بیش از پیش نمایان می‌سازد.

بر اساس مطالعات انجام شده (Pákozdy et al., 2023; Singh and Malik, 2023; Duckworth, 2007; Quinn Tabodi et al., 2005; Lumontod, 2018; Steptoe, 2019; Erikson, 2003; and

چنین می‌توان اظهار کرد که شادی هم به عنوان یک عامل تعیین کننده در رشد و توسعه استعدادهای فراگیران نقش ایفا می‌کند و هم به عنوان یک هدف باید در طراحی و اجرای برنامه‌های درسی مورد توجه قرار گیرد.

از نظر تدائوکی^۱ برنامه درسی به‌عنوان تجربه زیست شده عبارت است از دنیای واقعی در برنامه درسی به‌عنوان زندگی یا آنچه زیست شده است و معلمان و دانش‌آموزان در کلاس درس آن را تجربه می‌کنند. برای یک معلم آگاه، این به معنای زندگی کردن و تماس رودررو با تک‌تک دانش‌آموزان، توانمندی‌هایشان، علائقشان، ویژگی‌ها و مسائل و خصوصیات منحصر به فرد هریک

مطالعه تجارب زیسته دانش‌آموزان از درک مفهوم شادی در برنامه درسی مدرسه

از آنها است (Fathi Vajargah, 2021). تجربیاتی که یادگیرندگان در محیط آموزشی کسب می‌کنند تنها منحصر به تجربیات برنامه‌ریزی شده و از پیش تعیین شده نمی‌گردد. یادگیرندگان از یکدیگر و تعامل با کارکنان مدرسه مانند معلمان، مدیران و جو و فضای آموزشی، تجاربی به دست می‌آورند. این تجارب غیر رسمی اگرچه از قبل پیش بینی نشده است ولی بر رفتار و نگرش یادگیرندگان اثر شگرفی دارد (Fathi Vajargah, 2020).

پژوهش حاضر در صدد است تا با واکاوی تجارب زیسته دانش‌آموزان از مفهوم و ماهیت شادی در مدرسه و در ارتباط با عناصر برنامه درسی مانند معلم، محتوای آموزشی، تجارب یادگیری و فضای آموزشی و ... به آشکارسازی معانی جدید یا مغفول‌مانده از دید متخصصان و برنامه‌ریزان درسی بپردازد. بنابراین، مسئله اصلی پژوهش پاسخ به این سوال است که: تجارب زیسته دانش‌آموزان از پدیده شادی در مدارس چگونه است؟

سوالات پژوهش

سوال اصلی پژوهش حاضر این است که: تجارب زیسته دانش‌آموزان از درک مفهوم شادی چگونه است؟

برای پاسخ به سوال اصلی مذکور، سوالات جزئی زیر مطرح می‌شود:

1. ماهیت مفهوم شادی در برنامه درسی مدرسه برپایه تجارب زیسته دانش‌آموزان چگونه توصیف و تفسیر می‌شود؟
2. ابعاد و مولفه‌های شادی در برنامه درسی مدرسه براساس دیدگاه دانش‌آموزان چیست؟
3. چگونه یک برنامه درسی می‌تواند به افزایش شادی دانش‌آموزان کمک کند؟

پیشینه پژوهش

Dehghani et al., (2018) در پژوهش «برنامه درسی مدرسه شاد بر اساس آموزه‌های اسلامی» چنین گزارش می‌دهند که اهداف برنامه درسی مدرسه شاد ناظر بر جنبه‌های سه-گانه «شناختی»، «نگرشی» و «توانشی» است. آنان در دیدگاه اسلامی به مولفه‌هایی از قبیل مدیریت احساسات و تمایلات در برابر امور دنیوی و خشنودی از تقدیر الهی در موقعیتهای مختلف اشاره می‌کنند که در دانش متعارف مدرن به این موارد اشاره نمی‌شود. از دیگر وجوه افتراق برنامه درسی مدرسه شاد در دیدگاه اسلام نسبت به دانش متعارف، ارتباط و بهم پیوستگی،

جامعیت، شفافیت اهداف و محوریت تعلیم دینی است. همانطور که مشخص است این پژوهش مفهوم شادی را در آموزه‌های اسلامی مورد مطالعه قرار می‌دهد و تجارب واقعی فراگیران و رویکردهای افزایش شادی آنان از طریق برنامه‌های درسی را هدف قرار نمی‌دهد. در پژوهش دیگری، Mittal (2019) در پژوهش «یادگیری شادی و شادی در هنگام یادگیری: تأملی بر برنامه درسی شادی» اشاره می‌کند که شادی می‌تواند به عنوان موضوع آموزش و محرک و تقویت‌کننده یادگیری باشد. او معتقد است شاد بودن می‌تواند توسط آموزش و برنامه‌های درسی به فراگیران یاد داده شود. از طرفی فراگیران شاد پتانسیل و توان بالایی برای یادگیری دارند. این پژوهش، از جمله پژوهش‌هایی است که قرابت بسیار زیادی با پژوهش حاضر دارد و شادی را به عنوان یک محرک یادگیری مورد توجه قرار می‌دهد و بر ضرورت آموزش شادی از طریق برنامه‌های درسی تاکید می‌کند، ولی راهبردها و روش‌های این آموزش را مشخص نمی‌کند.

Hashemi et al., (2014) در پژوهش «تجربه شادی در زندگی روزمره دانش‌آموزان» چهار مفهوم کارناوالیزه شدن مدرسه، دوستی روزمره، قدرت تحقق خود، و خودی از آن خود را برای تبیین این موضوع در نتایج پژوهش خود گزارش می‌دهند. آنان معتقدند از طریق این مفاهیم می‌توان تجارب شادمانه دانش‌آموزان را درک کرد. در پژوهش دیگر، Gökler et al., (2015) «تأثیر کیفیت زندگی در مدرسه بر روی احساس شادی در دانش‌آموزان» را سنجیده‌اند. بر اساس یافته‌های این پژوهش، سطح شادی افراد بر کیفیت زندگی مدرسه آنان تأثیر گذار نبوده و به صورت یک مولفه مستقل از زندگی مدرسه عمل می‌کند.

Izadi et al., (2012) در پژوهش «بررسی عوامل موثر در شاداب سازی مدارس از دیدگاه دانش‌آموزان و اولیای مدرسه: با تاکید بر توسعه فرهنگی» به این نتیجه می‌رسند که دانش‌آموزان و اولیای مدرسه، عوامل چهارگانه فیزیکی (کالبدی-اداری)، اجتماعی و فرهنگی، سازمانی و آموزشی را در شاداب سازی مدارس دخیل می‌دانند. طبق این گزارش از نظر دانش‌آموزان عوامل اجتماعی و فرهنگی بیشترین و عوامل سازمانی کمترین میزان تأثیر را در شاداب سازی مدارس دارند، در صورتی که از نظر اولیای مدرسه عوامل کالبدی- اداری بیشترین و عوامل آموزشی دارای کمترین میزان تأثیر در شاداب سازی مدارس هستند.

Rourke and Cooper (2010) در پژوهش «شانس شاد بودن: مطالعه شادی در مدارس ابتدایی استرالیا» به بررسی عوامل موثر بر شادی دانش‌آموزان ابتدایی در مدارس می‌پردازند.

مطالعه تجارب زیسته دانش‌آموزان از درک مفهوم شادی در برنامه درسی مدرسه

بر اساس یافته‌های این پژوهش عواملی از قبیل احساس دوستی و رفاقت، تعلق و خوشبینی عواملی هستند که موجب احساس شادی کودکان در مدارس ابتدایی می‌شوند. Sternberg (2001) بیان می‌دارد که خلاقیت و شکوفایی استعدادهای دانش‌آموزان در صورتی به وقوع می‌پیوندد که زیست شادمانه را یادگیرند و بطور کلی انسان‌های شادی باشند. او معتقد است ناشاد بودن و فشارهای روانی موجب ضعف در کارکرد شناختی- عاطفی فرد می‌شود. بنابراین مدارس باید در برنامه‌های درسی خود، موضوع ارتقا و آموزش شادی را لحاظ کنند.

همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، مطالعات زیادی در زمینه شادی در آموزش انجام شده و ابعاد مختلف آن، از جمله ضرورت، عوامل و مؤلفه‌های شادی در محیط مدرسه شناسایی شده‌اند. در پژوهش حاضر، علاوه بر بررسی تجارب زیسته فراگیران و استخراج مؤلفه‌های شادی از این تجارب، نقش برنامه‌های درسی در شکل‌دهی و ارتقای احساس شادی در میان فراگیران نیز مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر با بهره‌گیری از رویکرد کیفی و به روش پدیدارشناسی هرمنوتیک انجام شده است. هدف اصلی این مطالعه، بررسی تجارب زیسته دانش‌آموزان از درک مفهوم شادی در برنامه درسی است. با توجه به اینکه دانش‌آموزان دارای تجارب منحصر به فردی در ارتباط با پدیده شادی در زمینه برنامه‌های درسی هستند، روش پدیدارشناسی به‌عنوان رویکردی مناسب برای فهم عمیق و تفسیر این تجارب انتخاب شده است. برای انجام پدیدارشناسی هرمنوتیک از رویکرد شش مرحله‌ای ون من^۱ بهره برده شده است که به ترتیب زیر است:

- آگاهی و حساسیت نسبت به پدیده مورد نظر
- بررسی تجربیات بدان‌سان که زیست شده
- تأمل بر روی تم‌ها و مقوله‌های ذاتی و اصلی پدیده
- هنر و عمل نوشتن و باز نویسی
- حفظ ارتباط قوی و جهت دار با تجربه زیسته

ایجاد تعادل و مطابقت در بستر و بافت پژوهش بادر نظر گرفتن کل و جزء (Magrini, 2012)

این روش فرایندی است که در آن محقق ابتدا بر درک مستقیم و قضاوت شخصی خود تکیه دارد تا بتواند پدیده مورد مطالعه را به تصویر بکشد یا مورد ارزشیابی قرار دهد (Van Manen, 1990). در این پژوهش از مصاحبه نیمه ساختاریافته به منظور جمع‌آوری اطلاعات استفاده شده است تا از این طریق عمق ادراکات و احساسات و معانی و تجارب زیسته دانش‌آموزان در رابطه با پدیده شادی فهم شود.

جامعه پژوهش حاضر دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوره دوم شهرستان است. برای انتخاب شرکت‌کنندگان از روش نمونه‌گیری هدفمند و تکنیک نمونه‌گیری موارد عادی^۱ استفاده شد. در این پژوهش، با ۱۰ نفر از دانش‌آموزان مصاحبه انجام شد. انتخاب این تعداد مشارکت‌کننده بر اساس منطق روش‌شناختی خاص رویکرد پدیدارشناسی هرمنوتیک صورت گرفته است که بر کشف عمیق ماهیت پدیده از طریق تجارب زیسته تأکید دارد، نه بر تعمیم آماری. روش پدیدارشناسی تفسیری نیازمند تعامل دقیق در هر مصاحبه و تحلیل عمیق داده‌ها به منظور ارائه تفسیر تأملی توسط پژوهشگر است. علاوه بر این، توصیه‌های صاحب‌نظران حوزه پدیدارشناسی مبنی بر انتخاب تعداد محدود مشارکت‌کنندگان در پژوهش‌های تفسیری اولیه، هدف اصلی از این انتخاب را جلوگیری از گم‌گشتگی در حجم انبوه داده‌ها و تسهیل تحلیل دقیق و معنادار می‌داند. انتخاب این تعداد مشارکت‌کننده از یک‌سو امکان تحلیل چندلایه و تفسیر دقیق داده‌های غنی هر مصاحبه را فراهم می‌آورد و از سوی دیگر با دستیابی به اشباع نظری در مراحل تحلیل هم‌راستا است؛ بدین معنا که مصاحبه‌ها تا جایی پیش رفت که در انجام مصاحبه‌های بیشتر هیچ داده جدیدی حاصل نشد.

به منظور تحلیل اطلاعات حاصل از مصاحبه‌ها، از روش تحلیل محتوای کیفی بهره گرفته شده است. در روش تحلیل محتوای کیفی از نوع استقرایی، پژوهشگر از به کارگیری طبقات از قبل تعیین شده اجتناب می‌نماید و در عوض، اجازه می‌دهد که طبقات و نامشان از درون داده‌ها بیرون آیند (Shonhiwa and Mathonsi, Tlou, Hleza, Shava, 2021). در این روش تحلیل داده‌ها، شروع تحلیل و حتی گردآوری داده‌ها بر اساس سوالات و هدف پژوهش است، نه فرضیاتی که از دل یک نظریه بیرون آمده باشد (Momeni rad, Aliabadi, Fardanesh, 2013 and Mazini).

مطالعه تجارب زیسته دانش‌آموزان از درک مفهوم شادی در برنامه درسی مدرسه

در پژوهش حاضر به منظور اطمینان از روایی و پایایی مطالعه از چهار شاخص Lincoln and Guba (1985) یعنی اعتبار، اعتماد، تایید پذیری^۳ و انتقال پذیری^۴ استفاده شد. اعتبار: برای این منظور زمان کافی برای مطالعه منابع معتبر و در دسترس اختصاص داده شد و همچنین پژوهشگران تلاش کردند در ثبت و ضبط اطلاعات دقت کافی را داشته باشند و مصاحبه‌ها پس از پیاده‌سازی برای مصاحبه شونده‌ها ارسال شد تا آن را بررسی و تایید نمایند. اعتماد: برای این منظور در تمامی مراحل پژوهش یادداشت‌برداری انجام شد و جزئیات پژوهش با دقت ثبت و ضبط شد. تایید‌پذیری: تمامی مستندات مربوط به پژوهش حفظ و نگهداری شده است. انتقال-پذیری: برای این منظور یافته‌های پژوهش توسط ۳ نفر از صاحب‌نظران که در پژوهش مشارکت نداشتند، مورد بررسی قرار گرفت و تایید شد.

یافته‌های پژوهش

در جدول ۱ مقوله‌های فرعی و اصلی استخراج شده در پژوهش به همراه نمونه محتوای مربوطه ارائه شده است.

جدول ۱: مقوله‌بندی یافته‌های پژوهش

نمونه محتوا/ جمله کلیدی	زیر مقوله/ کد اولیه	مقوله اصلی	مقوله محوری/ طبقه
وقتی معلم در محیطی شاد و پویا درس می‌دهد واقعا لذت بخش است و حس خوبی دارد اما وقتی کلاس یکنواخت می‌شود، اصلا حس خوبی ندارد.	شخصیت و روحیه معلم	بعد شایستگی-های معلم	
"یادم می‌آید که در کلاس درس بعضی معلم‌ها چون جو کلاسشان کسل‌کننده و خشک است حس خوبی ندارم و به زور فقط آن را تحمل می‌کنم. آدم احساس راحتی نمی‌کند و مدام اذیت می‌شود، حتی شاید بی دلیل باشد و چیزی هم به آدم نگوید ولی حس خوبی به آدم نمی‌دهد. معلم باید بتواند جو کلاس را زنده و شاد نگه دارد. به نظرم این هنر معلمی است."			ابعاد و مولفه-های شادی

1. Credibility
2. Dependability
3. Confirmability
4. Transferability

نمونه محتوا/ جمله کلیدی	زیر مقوله/ کد اولیه	مقوله اصلی	مقوله محوری / طبقه
"پیارسال معلم فیزیکمون داشت یه مبحثی رو به ما درس میداد. خیلی فشار عصبی روم زیاد بود چون معلمون خیلی خشک درس میداد چون یه آدم پوکر فیس ایستاده بود جلوی ما و فقط داشت درس میداد ولی من اینجوری درس رو نمیفهمم"			
معلم‌ها میتونن هرنوع کلاسی رو خلافتانه جذاب کنن. دانش- آموزان از بحث کردن و ابراز نظر آزادانه خیلی خوششون میاد. این مورد خوبی برای کلاس‌های انسانیه.	تدریس و آموزش خلافتانه		
"برای شادتر شدن تو مدرسه دوست دارم دبیر فضای کلاس رو تنوع بده و یه موقع سر کلاس از خاطراتش بگه یا داستان برامون بگه و درس رو با حوصله توضیح بده یا یه تایمی رو اصلا درس نخونیم و به جاش دبیر از ما بپرسه که چطور میتونه کاری کنه که احساس راحتی بیشتری داشته باشیم باهاش و اینکه تو مدرسه بین بچه‌ها تبعیض قائل نشن و بهمون اهمیت بدن."			
"بعضی دبیران انقد خشن رفتار می‌کنن که کل کلاس نگرانن که اگه من اینو متوجه نشم و ازم سوال بپرسه چیکار کنم یا چه واکنشی نشون میدم..."	رفتار دوستانه و خود داری از سرزنش و تحقیر		
"اگر بدونیم گرفتن نمره پایین در بعضی از دروس بد نیست یا اگر بعضی مواقع که نتوانسیم درسی رو بخوانیم معلم مجازاتمان نمی‌کند فرصت جبران داشته باشیم و اینگونه اضطراب‌ها و ترس‌هایمان کم شود واقعا لحظات شادتری رو می‌تونیم در مدرسه تجربه کنیم."			
"ما یه معلمی داشتیم خیلی سختگیر بود. سر یه حضور غیاب ساده انقدر استرس می‌گرفتم که اسمم رو یادم میرفت. یه لحظه ذهنم از همه چی خالی میشد و اینکه پوست دستم رو به شکل وحشتناکی می‌کندم ... اما برعکس پیش بعضی معلم‌ها که میخوام درس جواب بدم به قدری با آرامش و روان توضیح میدم که انگار یه امتحان نیست شاید یه کنفرانس ساده باشه شاید دارم برای خودم توضیح میدم و نمیتونم دقیق بگم چه			

نمونه محتوا/ جمله کلیدی	زیر مقوله/ کد	مقوله	مقوله محوری/ طبقه
احساسی دارم چون به معلم و رفتارهایش بستگی داره یعنی میگیرم دانش‌آموزها استرس دارن ولی این به رفتار معلم بستگی داره"		اصلی	طبقه
به نظرم مکان یادگیری خیلی مهمه، مثلا من از اینکه در طبیعت باشم و آرامش داشته باشم، آهنگ گوش بدم، کتاب بخونم یا حتی از پنجره به بیرون نگاه کنم خوشحال می‌شم.	مکان متنوع و پویا	ابزارهای یادگیری معنادار	
"وقتی در زندگی روزمره با یک مطلبی که در درس هایم بوده است مواجه می‌شوم خوشحال می‌شوم از چیزی که یاد گرفته‌ام اما این موضوع به ندرت پیش می‌آید."	یادگیری کاربردی		
مدرسه به من کمک کرده است تا یاد بگیرم که تلاش کنم و به خودم و توانایی هام اعتماد کنم و بدانم می‌توانم آدم مفیدی باشم...همینطور مدرسه و تحصیل به من کمک کرده که در مقابل فشارها و مشکلات زندگی تا جایی که می‌توانم منطقی رفتار کنم و آرامش خودم را حفظ کنم."			
"وقتی معلم درس‌هایی که دوست دارم را درس می‌دهد و من می‌دانم که در حال یاد گرفتن یک چیز جدید هستم حس شاد و خوبی به من می‌دهد البته به جز دروسی که کسل کننده هستند."			
"درس و مدرسه بخش بزرگی از زندگی من رو در بر نمیگیره، اونم بخش شخصیتی و مهارتهای رفتاری و زندگی کردن!!! و این یعنی ما از مدرسه عملا توی این حوزه چیزی یاد نمی‌گیریم"	آموزش چند بعدی		
"ما از کلاس اول که وارد مدرسه می‌شیم قبل از اینکه بتونیم خیلی چیزها رو یاد بگیریم درباره جامعه و زندگی، فقط داریم یه سری اعداد، ارقام، حروف و یه سری چیزهای عجیب دیگه یاد می‌گیریم و هیچوقت نمی‌دونیم چجوری باید وارد جامعه بشیم و چجوری خودمونو تو جامعه بالا بکشیم."			
"بعضی مواقع مثلا درسی مثل هنر انقد احساس خوبی بهم می‌ده و درس دیگه نه و متاسفانه امسال هم که هنر نداریم و	توجه به هنر و فعالیت‌های		

نمونه محتوا/ جمله کلیدی	زیر مقوله/ کد اولیه	مقوله اصلی	مقوله محوری/ طبقه
حس خوبم کمتر شده ولی باید انرژی مثبت بیشتری بفرستم برای خودم."	ورزشی در برنامه‌های		
"به نظرم خیلی کارها می‌توان انجام داد. مثلاً برگزاری مسابقات ورزشی یکی از این کارهاست که می‌تواند شادی و انگیزه را به همراه داشته باشد. هم‌بطور برگزاری جشنواره‌های شاد و مسابقه‌های هنری نیز می‌تواند به شادی دانش‌آموزان کمک کند و باعث شود آنان با انگیزه‌تر و خوشحال‌تر باشند."	درسی		
"هر وقت که نمره خوب و رضایت بخشی گرفتم شاد شدم چون می‌دانستم که حاصل تلاش‌های خودم است یا وقتی که متوجه شدم در آزمون مدرسه نمونه دولتی قبول شدم."	تجربه	موفقیت یا شکست	بعد فردی یادگیرنده
"معدل‌های بیستم در تمام مقاطع تحصیلی، خوندن جهشی پایه هشتم، قبول شدنم در مدرسه نمونه دولتی همه اینها موفقیت‌هایی بوده که باعث خوشحالم شده."			
"مثلاً در مسابقات تربیت بدنی شرکت کردم و برنده شدم و دارم مدارک زبانم را می‌گیرم این موفقیت‌ها باعث شادی من میشن."			
"یه بار امتحان ریاضی داشتیم و من به خودم گفتم حتما باید بیست بگیرم حتی اگه هیچکس نمره کامل نگیره من باید بگیرم و همین طور شد. من تنها کسی بودم که اون امتحانو عالی دادم و انقد خوشحال بودم که نمیدونستم چیکار کنم و همین بهم روحیه داد برای تلاش بیشتر."			
"قسمتی از بهترین لحظات زندگیم با دوستان صمیمیم در کلاس و با بچه‌ها بوده است. با بچه‌ها بودن را بسیار دوست دارم."	کیفیت ارتباط با گروه دوستان		
"کلاس درس رو دوست دارم چون یکی از چیزهایی که من رو خیلی خوشحال میکنه بودن بین همسن و سال‌هام و کسانی که یه جورایی بیشتر می‌تونیم همدیگه رو درک کنیم."			
مدرسه هیچ شباهتی به خانه برای من ندارد. دور بودن سرویس دستشویی از کلاس‌ها، خرابی درها، سرد بودن آب به ویژه در	وجود امکانات و		بعد امکانات و

نمونه محتوا/ جمله کلیدی	زیر مقوله/ کد اولیه	مقوله اصلی	مقوله محوری / طبقه
زمستان در مقابل شرایط مطلوب سرویس برای کادر آموزش موجب شده که من احساس منفی بی اهمیت بودن داشته باشم."	تجهیزات کافی	تجهیزات مدرسه	
"ما سال قبل علوم داشتیم آزمایشگاه هم داشتیم ولی هیچوقت آزمایشگاه نرفتیم که با محیط اونجا آشنایی داشته باشیم و یه سری چیزهای پایه برای ورود به جامعه یادمون میدادن ..."	عدم استفاده مفید از امکانات موجود		
"کلاس‌هایی برای تفکر و استدلال و مهارت‌های زندگی برای دانش‌آموزان والدین برگزار بشه و حائز اهمیت باشه."	ارتباط والدین با مدرسه	بعد خانواده	
"پر از استرس و نگرانی مدرسه رو تموم می‌کنیم و وقتی تموم میشه نه می‌دونیم چه کسی هستیم نه میدونیم چی میخوانیم چون همیشه دغدغه ما و والدینمون نمره و تکلیف و درس بوده."	دیدگاه والدین نسبت به نمره		
"یه بار یسنتی گرفته بودم معاون ازم گرفت و انداخت توی سطل آشغال چون زنگ خورده بود خب من خیلی ناراحت شدم احساس می‌کنم در مدارس یک جو سنگینیه که بچه‌ها نمی‌تونن اونطور که باید راحت باشن..."	نوع برخورد و رفتار کارکنان مدرسه	کارکنان مدرسه	

در این بخش یافته‌های حاصل از مصاحبه‌های پدیدارشناسانه در قالب سوالات پژوهش جمع بندی و تحلیل می‌گردد:

سوال اول: ماهیت مفهوم شادی در برنامه‌های درسی مدرسه، برپایه ی تجارب زیسته دانش‌آموزان

مشارکت‌کنندگان در این پژوهش در واقع جلوه‌هایی از شادی را به عنوان شادی خود معرفی کرده‌اند. بعضی از آنها نگاه عمیق‌تری به مفهوم شادی دارند و برخی دیگر ساده و قابل لمس‌تر. یافته‌های پژوهش در رابطه با این سوال در قالب مقولات زیرمورد بحث قرار می‌گیرد:

شادی به‌عنوان یک احساس خوب و لذت بخش: برخی از دانش‌آموزان در رابطه با چگونگی احساس شادی و تجربه درونی آن به نوعی حس خوب و لذت بخش در خود اشاره می‌کنند که موجب می‌شود آنان حال خوبی در آن لحظه از زندگی خود داشته باشند و همچنین موجب می‌-

شود که انرژی و احساس توانمند بودن در فرد به وجود آید. یکی از مشارکت‌کنندگان پژوهش در این باره می‌گوید: "شاد بودن خوب است زیرا انسان از روحیه و حالت درونی خوبی برخوردار می‌شود انرژی دارد و حالش خوب است" (مصاحبه شماره ۲). دیگر شرکت‌کنندگان پژوهش نیز هر یک به نوعی به این مفهوم از ماهیت شادی اشاره می‌کنند و بر همین اساس می‌توان «احساس خوب و لذت‌بخش» را به عنوان یکی از مقوله‌های محوری در رابطه با ماهیت شادی به شمار آورد.

شادی به عنوان نوعی احساس آرامش و دوری از استرس و اضطراب: یکی دیگر از مقوله‌هایی که توسط مشارکت‌کنندگان پژوهش به عنوان ماهیت شادی از آن نام برده می‌شود نوعی احساس آرامش و دوری از اضطراب و استرس است. دانش‌آموزان معتقدند زمانی که شاد هستند نوعی حس آرامش را تجربه می‌کنند و اضطراب و فشار روانی از آنان دور می‌شود. این احساس، رضایت‌بخش است و تجربه آن را همراه با آرامش می‌دانند. یکی از مشارکت‌کنندگان پژوهش در این رابطه می‌گوید:

"وقتی شاد هستم حس خوبی دارم آرام هستم و از اضطراب و استرس دور هستم. این برایم خیلی لذت بخش است. وقتی خوشحال می‌شوم انگار تمام مشکلات و دغدغه‌ها و استرس‌هایی که دارم به یکباره از زندگی‌ام حذف می‌شوند" (مصاحبه شماره ۶). دیگر شرکت‌کنندگان پژوهش نیز در روایت‌های خود از تجربیات زیسته‌شان با واژگان مختلفی از قبیل «بدون درد بودن»، «بدون غم و غصه بودن» و ... به این موضوع اشاره کرده‌اند.

شادی به عنوان انرژی و نیروی سازنده و مثبت: یکی دیگر از مقوله‌هایی که دانش‌آموزان در تجربیات خود از شادی، به آن اشاره کرده‌اند، پرانرژی بودن است. این انرژی مثبت و سازنده به فرد کمک می‌کند تا احساس تسلط بیشتری بر زندگی خود داشته باشد و قادر به مدیریت بهتر فعالیت‌ها و تکالیفش باشد. همچنین، این احساس به او اعتماد به نفس می‌دهد که توان و شایستگی لازم برای انجام وظایف خود را دارد. یکی از مشارکت‌کنندگان پژوهش در این رابطه می‌گوید:

"به نظرم شادی خوبه به خاطر اینکه بهت روحیه میده انگیزه میده که بهتر زندگی کنی و زندگی رو سخت نگیری. سلامتی بیشتری داری و کلاً به بعد دیگه از زندگی برات نشون داده میشه و متوجه میشی که چقدر دلت میخواد زندگی کنی" (مصاحبه شماره ۹).

مطالعه تجارب زیسته دانش‌آموزان از درک مفهوم شادی در برنامه درسی مدرسه

این تعریف از شادی، یکی از اصیل‌ترین دیدگاه‌ها نسبت به این مفهوم است. شادی لزوماً یک هیجان گذرا و مقطعی نیست بلکه نوعی انرژی و روحیه سازنده در فرد است که درحین تربیت، آموزش و تجربیات زندگی او به دست می‌آید. به نظر می‌رسد افراد شاد، عموماً این پتانسیل و پرانرژی را در وجود خود احساس می‌کنند و این حس برایشان رضایت‌بخش است. دیگر شرکت‌کنندگان نیز در تجربه‌های خود به این موضوع اشاره کرده‌اند.

شادی به‌عنوان خوش بینی نسبت به خود و زندگی: شرکت‌کنندگان پژوهش اشاره کرده‌اند که در زمان شادی نوعی خوش‌بینی و مثبت‌نگری نسبت به خود و زندگی تجربه می‌کنند و این باعث می‌شود که علاقه بیشتری به خود و زندگی خود داشته باشند. در این رابطه یکی از مشارکت‌کنندگان می‌گوید:

"وقتی شاد هستم حس خوبی دارم، مثل یه ماهی می‌مونه که اول توی تنگ باشه بعد ولش کنن توی دریا حس خیلی خوبی رو داره. نسبت به همه چیز خیلی خوشبینانه نگاه میکنی" (مصاحبه شماره ۸). این موضوع اهمیت زیادی در رشد و توسعه فردی دارد و موجب می‌شود که فرد با انگیزه و پشتکار بیشتری به انجام تکالیف و وظایف خود در حوزه تحصیلی یا دیگر ابعاد زندگی بپردازد.

سوال دوم: ابعاد و مولفه‌های شادی در برنامه‌های درسی مدرسه براساس دیدگاه دانش‌آموزان

بر اساس مطالعه ادبیات و پیشینه پژوهش و همچنین تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه با فراگیران در خصوص تجربیات زیسته آنان از شادی و برنامه‌های درسی مدرسه، شش بعد اصلی شناسایی شد که عبارتند از: شایستگی‌های معلم، ابزارهای یادگیری معنادار، بعد فردی یادگیرنده، امکانات و تجهیزات مدرسه، خانواده و کارکنان مدرسه (به عنوان شرکاء برنامه درسی) و همچنین جمعاً ۱۴ مولفه ذیل این ابعاد شناسایی شد. در ادامه توضیح پدیدارشناسانه تجلیات و مولفه‌های شادی در هریک از این ابعاد، مبتنی بر تحلیل تأملی پژوهشگر ارائه می‌شود.

شایستگی‌های معلم: معلم و نحوه تدریس و رفتار او در میزان شادی دانش‌آموزان و تجربه احساس شادی توسط آنان در مدرسه موثر است. در ادامه برخی از مولفه‌های مرتبط با بعد شایستگی‌های معلم ارائه شده است:

شخصیت و روحیه معلم: براساس تجربیات دانش‌آموزان در این پژوهش، معلمان پتانسیل و دارای روحیه شاد احساس شادی بیشتری را برای دانش‌آموزان ایجاد می‌کنند. در مقابل، معلمانی

که از روحیه مثبت برخوردار نیستند و انرژی کافی در تدریس ندارند، باعث کاهش انگیزه و رغبت دانش‌آموزان به یادگیری و کاهش شادابی آنان می‌شوند. یکی از مشارکت‌کنندگان به این موضوع اشاره می‌کند و می‌گوید:

"وقتی معلم در محیطی شاد و پویا درس می‌دهد واقعاً لذت بخش است و حس خوبی دارد اما وقتی کلاس یکنواخت می‌شود، اصلاً حس خوبی ندارد" (مصاحبه شماره ۲).

تدریس و آموزش خلاقانه: یکی از عواملی که دانش‌آموزان برای داشتن حس خوب در کلاس درس معرفی کرده‌اند توجه به خلاقیت و نوآوری در برگزاری کلاسها توسط معلم و آزادی یادگیرنده در خلاقیت و مشارکت است. یکی از مشارکت‌کنندگان پژوهش در این رابطه می‌گوید:

"فقط رشته ریاضی نمیتونه بدون خلاقیت باشه، معلم‌ها میتونن هنر و کلاسی رو خلاقانه جذاب کنن. دانش‌آموزان از بحث کردن و ابراز نظر آزادانه خیلی خوششون میاد. این مورد خوبی برای کلاسهای انسانی" (مصاحبه شماره ۵).

خلاقیت، بخش ضروری حل مسئله در آینده است و خلاقیت زمانی رشد می‌کند که کلاس درس را به بستر مناسبی برای آموزش نوآورانه و خلاق تبدیل کنیم. نقل قول معروفی از پابلو پیکاسو هست که می‌گوید: "هر کودک یک هنرمند است. مشکل این است که چگونه وقتی بزرگ شدیم هنرمند باقی بمانیم."

رفتار دوستانه و خود داری از سرزنش و تحقیر: چنانکه دانش‌آموزان در این پژوهش بیان کرده‌اند، مورد مواخذه قرار گرفتن در زمان ارزشیابی‌ها و فعالیت‌های کلاسی یکی از موقعیت‌های استرس‌زایست که به طور مستقیم بر روحیه و شادابی آنان تأثیر منفی می‌گذارد. از تجربیات آنان می‌توان نتیجه گرفت که معلمان باید فعالیت‌های یادگیری را به گونه‌ای تنظیم کنند که با توانایی‌های دانش‌آموزان همخوانی داشته باشد. یکی از مشارکت‌کنندگان در تجربیات زیسته خود این موضوع را مورد توجه قرار می‌دهد:

"بعضی دبیران انقدر خشن رفتار می‌کنن که کل کلاس نگرانن که اگه من اینو متوجه نشم و ازم سوال بپرسه چیکار کنم یا اوچه واکنشی نشون میدم" (مصاحبه شماره ۹).

معلمان می‌توانند از طریق رفتارهای خود در کلاس، احساس شادی یا اضطراب را در دانش‌آموزان تقویت یا کاهش دهند. استفاده از روش‌های ارزشیابی انعطاف‌پذیر که بر یادگیری و

مطالعه تجارب زیسته دانش‌آموزان از درک مفهوم شادی در برنامه درسی مدرسه

اصلاح تمرکز دارد، می‌تواند اضطراب ارزشیابی‌ها را کاهش دهد. همچنین، ایجاد فضای امن برای ارائه پاسخ‌های خلاقانه، حتی اگر نادرست باشند، موجب آرامش و شادی بیشتر دانش‌آموزان خواهد شد. لحن و رفتار معلم نیز می‌تواند بر احساس آرامش یا اضطراب دانش‌آموزان تأثیرگذار باشد.

۲. **ابزارهای یادگیری معنادار:** از مهمترین ابعاد تأثیر گذار بر میزان شادی دانش‌آموزان در مدارس توجه به ابزارهای یادگیری معنادار در برنامه‌های درسی است. در این زمینه مولفه‌های زیر مورد توجه بوده است:

مکان یادگیری متنوع و پویا: همان‌گونه که مشارکت‌کنندگان این پژوهش عنوان کرده‌اند با بهره‌گیری از مکان‌های متنوع و پویا می‌توان در جهت ارتقاء ظرفیت یادگیری، ایجاد یادگیری عمیق و معنادار، شادابی و سلامت روان دانش‌آموزان گام‌های مثبتی برداشت. این موضوع در تجارب زیسته یکی از مشارکت‌کنندگان پژوهش مورد توجه قرار گرفته است. او می‌گوید:

"به نظرم مکان یادگیری خیلی مهم است، مثلاً من از اینکه در طبیعت باشم و آرامش داشته باشم، آهنگ گوش بدم، کتاب بخونم یا حتی از پنجره به بیرون نگاه کنم خوشحال میشم" (مصاحبه شماره ۱).

اگرچه تجارب یادگیری رسمی عمدتاً در کلاس درس رخ می‌دهند، اما یادگیری به آن محدود نیست. با استفاده از محیط‌های متنوع مانند طبیعت، اردوها و بازدید از مشاغل، می‌توان فرصت‌های یادگیری معنادار برای دانش‌آموزان فراهم کرد. این فعالیت‌ها نه تنها موجب شناخت بهتر محیط زیست و طبیعت می‌شود، بلکه احساس مسئولیت، و درک پیوند با خدا، خلقت و دیگران را نیز، مطابق با اهداف برنامه درسی ملی، تقویت می‌کند.

یادگیری کاربردی: دانش‌آموزان از یادگیری دانشی که از عمل تفکیک شده است گلایه دارند. آنها نمی‌خواهند ذهنشان را صرفاً با مطالب علمی انباشته کنند بلکه می‌خواهند کاربرد علومی که می‌آموزند را نیز بدانند تا منجر به شناخت و درک پیوسته مطلب علمی شود. این امر سبب انگیزه بیشتر برای یادگیری شده و جلوه‌ای از شادی دانش‌آموزان در مدرسه است. یکی از مشارکت‌کنندگان در این رابطه می‌گوید:

"توی مدارس متأسفانه ما هیچ درک و تجربه و لمسی نسبت به آموخته‌ها نداریم. فقط متن و متن و متن" (مصاحبه شماره ۵).

با یادگیری کاربردی دانش و افزایش ظرفیت‌های یادگیری، دانش‌آموزان تبدیل به منبع عظیمی از سرمایه انسانی مشتاق می‌شوند که برای ورود به جامعه، تحصیلات عالی و بازار کار آماده هستند.

آموزش چند بعدی: بر اساس یافته‌های این پژوهش، دانش‌آموزان، علاقه‌مند به بهبود جنبه‌های مختلف زندگی خود از طریق آموزش و یادگیری مهارت‌های مربوط به آینده در دوران تحصیلشان هستند و از اینکه در برنامه درسی توجه چندانی به این مسئله نشده است انتقاد می‌کنند. آماده بودن برای ورود به اجتماع و کسب مهارت‌های اجتماعی جلوه‌ای دیگر از شادی است که دانش‌آموزان به آن اشاره کرده‌اند. یکی از مشارکت‌کنندگان پژوهش در این رابطه می‌گوید:

"درس و مدرسه بخش بزرگ زندگی من رو در بر نمی‌گیره، اونم بخش شخصیتی و مهارت‌های رفتاری و زندگی کردن! و این یعنی از مدرسه عملاً چیزی توی این حوزه یاد نمی‌گیریم" (مصاحبه شماره ۵).

هدف اصلی آموزش و پرورش، صرفاً ورود دانش‌آموزان به دانشگاه نیست، بلکه آماده‌سازی آن‌ها برای حضور مؤثر در اجتماع و زندگی واقعی است؛ هدفی که متأسفانه در سایه تمرکز بر کنکور، توسط برنامه‌ریزان، مدیران، مربیان، والدین و حتی خود دانش‌آموزان نادیده گرفته شده است. آموزش مهارت‌های ضروری زندگی مانند مهارت‌های کسب‌وکار و امور مالی، برقراری ارتباطات اجتماعی، تفکر انتقادی، تصمیم‌گیری و انتخاب آگاهانه، باید بخش جدایی‌ناپذیر از برنامه درسی مدارس باشد تا دانش‌آموزان برای زندگی واقعی آماده شوند.

توجه به هنر و فعالیت‌های ورزشی در برنامه‌های درسی: بر اساس یافته‌های این پژوهش، دانش‌آموزان بر نقش مؤثر هنر و ورزش در تقویت روحیه مثبت و شادی خود تأکید داشته‌اند و از حذف یا واگذاری این دروس به کلاس‌های دیگر ابراز نارضایتی کرده‌اند. یکی از مشارکت‌کنندگان در تجارب زیسته خود به این موضوع اشاره می‌کند و می‌گوید:

"بعضی مواقع درسی مثل هنر انتقاد احساس خوبی بهم میده و درس دیگه نه، متأسفانه امسال هم که هنر نداریم حس خوبم کمتر شده و باید انرژی مثبت بیشتری بفرستم برای خودم" (مصاحبه شماره ۹).

بر اساس نتایج مطالعات و تجارب زیسته خود طی سال‌های تدریس، به‌روشنی دریافته‌ام که فعالیت‌هایی مانند ورزش، هنر و گردش در طبیعت، موجب افزایش علاقه دانش‌آموزان به

مطالعه تجارب زیسته دانش‌آموزان از درک مفهوم شادی در برنامه درسی مدرسه
مدرسه، ایجاد احساس مثبت و روحیه شاداب در آنان می‌شود که در نهایت به بهبود یادگیری نیز
منجر می‌گردد.

۳. بعد فردی یادگیرنده: یکی دیگر از ابعاد مهم تأثیرگذار بر میزان شادی دانش‌آموزان در
مدرسه، تجارب فردی و شخصی آنان است. در این رابطه مولفه‌های زیر مورد توجه بوده است:
تجربه موفقیت یا شکست: تمامی دانش‌آموزان مشارکت‌کننده در این پژوهش، موفقیت تحصیلی
را یکی از مهم‌ترین جلوه‌های شادی خود معرفی کرده‌اند. قبولی در مدارس برتر، حل مسائل
درسی، درک مفاهیم، جهشی خواندن پایه‌ها، رضایت از عملکرد در امتحانات و کسب نمرات
بالا در درس ریاضی، از جمله عوامل شادی‌بخش تحصیلی آنان است. اگرچه نگرش نمره‌محور
غالب است، اما موفقیت تحصیلی برای آنان مفهومی فراتر از نمره داشته و تلاشی در جهت رشد
و تعادل فردی است. با این حال، فرایند یادگیری به رقابت برای کسب نمرات بیشتر و احساس
مسئولیت برای حفظ عملکرد بالا تبدیل می‌شود که می‌تواند بر تجربه شادی تأثیر بگذارد.

کیفیت ارتباط با گروه دوستان: اگرچه برخی از مشارکت‌کنندگان از نبود ارتباطات دوستانه
مطلوب در مدرسه سخن گفته و بر ترجیح تنهایی خود تأکید دارند، اما اکثریت آنان تجربه‌های
مشترک با همکلاسی‌ها و دوستان را به‌عنوان لحظات شاد و از زیباترین خاطرات دوران مدرسه
خود توصیف کرده‌اند.

۴. بعد امکانات و تجهیزات مدرسه: کیفیت امکانات و تجهیزات آموزشی، آزمایشگاهی،
ورزشی و ... مدرسه نیز در میزان احساس شادی دانش‌آموزان اثر گذار است. در این رابطه
مولفه‌های زیر مورد اشاره بوده است:

وجود امکانات و تجهیزات کافی: عدم رضایت از کیفیت تجهیزات و شرایط بهداشتی مدرسه
و احساس منفی حاصل از این شرایط، یکی دیگر از نتایج پژوهش حاضر است. یکی از
مشارکت‌کنندگان پژوهش در توضیح این نکته به مقایسه وضعیت سرویس بهداشتی دانش‌آموزان
و معلمان پرداخته است:

"مدرسه هیچ شباهتی به خانه برای من ندارد. دور بودن سرویس دستشویی از کلاس‌ها، خرابی درها،
سرد بودن آب به ویژه در زمستان در مقابل شرایط مطلوب سرویس برای کادر آموزش موجب شده که
من احساس منفی بی‌اهمیت بودن داشته باشم" (مصاحبه شماره ۹).

کافی نبودن امکانات و رسیدگی ناکافی به تجهیزات بهداشتی مدارس، علاوه بر نارضایتی، در دانش‌آموزان احساس تبعیض نسبت به کادر آموزشی ایجاد کرده است؛ احساسی که موجب فاصله عاطفی آنان از مدرسه می‌شود. به‌طوری که یکی از مشارکت‌کنندگان مدرسه را خانه دوم خود نمی‌داند، زیرا معتقد است به نظرات و راحتی دانش‌آموزان توجهی نمی‌شود. بر اساس یافته‌ها، پیشنهاد می‌شود در کنار فراهم کردن امکانات آموزشی مانند کتابخانه، سالن مطالعه و سایت رایانه، به آسایش و نیازهای عاطفی دانش‌آموزان در طراحی فضای مدرسه نیز توجه شود..

عدم استفاده مطلوب از امکانات موجود: در برخی شرایط نیز ممکن است امکانات و تجهیزات کافی از جمله امکانات ورزشی و آزمایشگاهی در مدرسه وجود داشته باشد ولی معلمان یا مسئولان مدرسه از آن‌ها استفاده نکنند یا فرصتی را به وجود نیاورند که دانش‌آموزان از این امکانات بهره ببرند. یکی از مشارکت‌کنندگان در این رابطه می‌گوید:

"ما سال قبل علوم داشتیم آزمایشگاه هم داشتیم ولی هیچوقت آزمایشگاه نرفتیم که با محیط اونجا آشنا بشیم تا چیزهای پایه برای ورود به جامعه یادمون بدن" (مصاحبه شماره ۴).

استفاده از این امکانات و تجهیزات در مدارس توسط معلمان و مربیان موجب ایجاد تنوع در آموزش و همچنین کسب تجربه‌های تازه و مفید توسط دانش‌آموزان می‌شود و در میزان احساس رضایت و شادی دانش‌آموزان نیز تأثیر گذار است.

۵. خانواده: از دیگر ابعاد اثرگذار بر میزان شادی دانش‌آموزان در مدرسه، خانواده به‌ویژه والدین هستند. در این رابطه مولفه‌های زیرعنوان شده است:

ارتباط والدین با مدرسه: یکی از محورهای برجسته در تجارب زیسته بسیاری از دانش‌آموزان، ضرورت آگاهی والدین از مسائل مدرسه و اطلاع از برنامه‌های درسی است. برقراری ارتباط مستمر و هدفمند والدین با مدرسه، موجب ارتقاء سطح آگاهی آنان نسبت به وضعیت تحصیلی و تربیتی فرزندان، شکل‌گیری دیدگاهی جامع‌تر نسبت به موفقیت و پیشرفت تحصیلی، و شناسایی مؤثرتر مسائل و مشکلات احتمالی می‌شود. این تعامل دوسویه، زمینه‌ساز هماهنگی میان برنامه‌های آموزشی مدرسه و اقدامات تربیتی خانواده است و در نهایت، به بهبود فرآیند تعلیم و تربیت منجر می‌گردد.

مطالعه تجارب زیسته دانش‌آموزان از درک مفهوم شادی در برنامه درسی مدرسه

دیدگاه والدین نسبت به نمره: مشارکت‌کنندگان پژوهش به نگاه نمره محور والدینشان و اضطراب ناشی از این نوع نگاه اشاره کرده‌اند. یکی از دانش‌آموزان در این رابطه می‌گوید:

"پراز استرس و نگرانی مدرسه رو تموم می‌کنیم و وقتی تموم میشه نه میدونیم کی هستیم، نه چی می‌خوایم چون همیشه دغدغه والدینمون و ما، نمره و درس بوده" (مصاحبه شماره ۵).

حمایت والدین از موفقیت تحصیلی فرزندان‌شان موجب دلگرمی و افزایش رضایت از زندگی دانش‌آموز می‌شود. با این حال، افزایش انتظارات و ایجاد فشار برای کسب نمرات بالاتر می‌تواند منجر به ناامیدی و اضطراب گردد. باید درک والدین این باشد که حمایت از پیشرفت تحصیلی و احساس مسئولیت نسبت به موفقیت فرزندان‌شان با ایجاد فشار برای رقابت و کسب نمرات بالا تفاوت دارد. حمایت عاطفی و تشویق پیشرفت تدریجی دانش‌آموز باعث افزایش شادی او خواهد شد.

۶. کارکنان مدرسه: از دیگر ابعاد تأثیرگذار در تجربه شادی دانش‌آموزان در مدرسه، نقش کارکنان و مسئولان مدرسه نظیر مدیر و معاون است. در این بُعد، تنها مؤلفه مورد تأکید، رفتار و شیوه برخورد کارکنان با دانش‌آموزان است که در ادامه به تفصیل تبیین خواهد شد:

نوع برخورد و رفتار کارکنان مدرسه: یکی از مشارکت‌کنندگان پژوهش، به تجربه‌ای اشاره می‌کند که رفتار مناسبی را از معاون مدرسه نسبت به خود دریافت نکرده و ناراحت شده است:

"یه بار بستنی گرفته بودم ومعاون ازم گرفت انداخت توسطل آشغال چون زنگ خورده بود. من خیلی ناراحت شدم. در مدارس جو سنگینی هست که بچه‌ها نمیتونن راحت باشن" (مصاحبه شماره ۹).

رضایت دانش‌آموزان از تیم مدیریت مدرسه، یکی از عوامل مهم در کیفیت تحصیل و زندگی آنان است. دانش‌آموزان باید در محیط مدرسه‌ای که بخش عمده‌ای از روز خود را در آن سپری می‌کنند، احساس خوب و راحتی داشته باشند. ارتباط عاطفی مناسب و احترام متقابل با تیم مدیریت، به همراه سایر عوامل، سلامت روان و شادی آنان را تقویت می‌کند. بنابراین، مدیران مدارس باید با همکاری معلمان و والدین، محیطی امن و جذاب برای دانش‌آموزان ایجاد کنند.

سوال سوم: چگونه یک برنامه درسی می‌تواند به افزایش شادی دانش‌آموزان کمک کند؟

این سوال از طریق تحلیل تأملی پژوهشگر و از طریق مطالعه و تبیین تجارب زیسته دانش‌آموزان شرکت‌کننده در پژوهش پاسخ داده شده است. در این رابطه موارد زیر قابل ذکر است:

۱. **تلاش در جهت تدوین برنامه‌های درسی مبتنی بر علائق دانش‌آموزان:** بر اساس یافته‌های پژوهش، یکی از عوامل مهم در تجربه شادی دانش‌آموزان، علاقه آن‌ها به کلاس درس یا فعالیتی است که در حال انجام آن هستند. عموماً انسان زمانی که در حال انجام فعالیت مورد علاقه‌اش است، احساس خوبی را تجربه می‌کند. بنابراین، به نظر می‌رسد در مدارس باید تلاش شود تا برنامه‌های درسی تا حد امکان بر اساس علائق و نیازهای دانش‌آموزان تدوین و تنظیم شود.

۲. **توجه به برنامه‌ها و فعالیت‌های فوق‌برنامه در مدارس:** برنامه‌های درسی فوق‌برنامه فرصتی مهم برای ارتقای شادی دانش‌آموزان در اختیار برنامه‌ریزان و مسئولان آموزشی قرار می‌دهد. این برنامه‌ها می‌توانند به نیازها، استعدادها، علائق و تمایلات دانش‌آموزان پرداخته و به موضوعاتی که ممکن است در برنامه درسی رسمی گنجانده نشوند، توجه کنند. به‌عنوان مثال، از طریق کلاس‌های فوق‌برنامه می‌توان به موضوعاتی همچون رشته‌های ورزشی، هنری، مهارت‌های زندگی و مسائل اجتماعی پرداخته و دانش‌آموزان علاقمند را جذب این برنامه‌ها کرد. توجه به این فعالیت‌ها در مدارس به نظر می‌رسد که تأثیر مثبتی در ارتقای سطح شادی دانش‌آموزان داشته باشد.

۳. **برگزاری همایش‌ها و مسابقات:** یکی دیگر از فعالیت‌های مهمی که می‌تواند در قالب برنامه‌های درسی مدارس اجرا شود و به ارتقای سطح شادی دانش‌آموزان کمک کند، برگزاری همایش‌ها و مسابقات ورزشی، هنری، علمی و ... است. این عامل بارها در تجارب زیسته دانش‌آموزان مطرح شده است. برگزاری چنین همایش‌ها و گردهمایی‌هایی نه تنها رقابت سالمی میان دانش‌آموزان مدارس و مناطق مختلف در زمینه‌های مورد علاقه‌شان ایجاد می‌کند، بلکه به آنان کمک می‌کند روابط اجتماعی خود را تقویت و گسترش دهند. در این همایش‌ها و مسابقات، دانش‌آموزان دور هم جمع می‌شوند، به تعامل و ارتباط می‌پردازند و از مزایای این تعاملات در زمینه‌های هنری، علمی، اجتماعی و فرهنگی بهره‌مند می‌شوند.

۴. **تحول در شیوه‌های آموزش و تدریس:** یکی از مسائلی که اغلب شرکت‌کنندگان پژوهش به آن اشاره کرده‌اند، روش تدریس معلمان در کلاس‌های درس است. آنان در تجارب زیسته خود اشاره کرده‌اند که برخی معلمان از روش‌های تدریس یک‌سویه و خشک استفاده می‌کنند که باعث ایجاد احساس خستگی در دانش‌آموزان می‌شود. در مقابل، برخی دیگر از معلمان

مطالعه تجارب زیسته دانش‌آموزان از درک مفهوم شادی در برنامه درسی مدرسه

روش‌های تدریس جذاب‌تری دارند و با برقراری ارتباط مؤثر با دانش‌آموزان، آنان را به درس جذب کرده و احساس خوبی در کلاس ایجاد می‌کنند. بنابراین، معلمان باید روش‌های آموزشی خود را به سمت شیوه‌های فعال و دانش‌آموزمحور هدایت کنند. همچنین، تدریس عملی و استفاده از ابزارها و امکانات آموزشی و آزمایشگاهی می‌تواند در این زمینه مؤثر باشد.

۵. جلب مشارکت دانش‌آموزان در تدریس و آموزش: از دیگر عوامل مؤثر بر ایجاد احساس شادی در دانش‌آموزان، جلب مشارکت فعال آنان در فرآیند آموزش و تدریس است. اگر دانش‌آموزان تنها شنونده و منفعل باشند، تدریس کسالت‌آور شده و احساس رنج و ناراحتی در آنان ایجاد می‌شود. در این صورت، دانش‌آموزان ممکن است این احساس را پیدا کنند که به آنان اهمیت داده نمی‌شود و نقشی در فرآیند یادگیری خود ندارند، که در نهایت منجر به بی‌توجهی و ایجاد احساسات منفی نسبت به مدرسه و کلاس درس خواهد شد.

۶. برقراری ارتباط دوستانه و مثبت با دانش‌آموزان: مشارکت کنندگان این پژوهش در تجارب زیسته خود به این موضوع اشاره می‌کنند که در کلاس درسی که معلم رابطه سرد و خشکی با آنان دارد احساس خوبی ندارند و به موضوع و محتوای درس نیز علاقه‌ای نشان نمی‌دهند؛ در مقابل، در کلاس‌های درسی که معلم با آنان ارتباط خوب و صمیمی دارد و به نظرات و حالات روحی و روانی آنان توجه نشان می‌دهند، احساس راحتی بیشتری دارند و از بودن در این کلاسها لذت می‌برند. همین امر موجب توجه و مشارکت بیشتر دانش‌آموزان در کلاس درس و ارتقای سطح یادگیری می‌شود. بر همین اساس پیشنهاد می‌شود معلمان در راستای ارتقای سطح شادی در کلاس‌های درس ارتباط دوستانه با دانش‌آموزان برقرار نمایند.

۷. توجه به خلاقیت و نوآوری در برنامه‌های درسی و آموزش: از دیگر عواملی که می‌تواند در افزایش احساس شادی دانش‌آموزان تأثیرگذار باشد، توجه به خلاقیت و نوآوری در برنامه‌های درسی و روش‌های آموزش است. اغلب دانش‌آموزان شرکت‌کننده در پژوهش به این موضوع اشاره کرده‌اند که وجود فرصت‌های خلاقانه در برنامه‌های درسی باعث می‌شود که آن‌ها حس بهتری نسبت به تدریس و آموزش داشته باشند. معلمان می‌توانند با فراهم کردن چنین فرصت‌هایی در روش‌های تدریس خود، و همچنین پیش‌بینی این نوع فرصت‌ها در محتوای برنامه‌های درسی، به ارتقای شادی دانش‌آموزان کمک کنند.

۸. پیش‌بینی فرصتهایی برای فعالیت‌های اجتماعی دانش‌آموزان: در بخش‌های پیشین اشاره شد که روابط اجتماعی و تعاملات با دوستان و همسالان در محیط مدرسه برای دانش‌آموزان لذت‌بخش بوده و موجب ایجاد حس شادی در آنان می‌شود. این مسئله در تجارب اغلب دانش‌آموزان مطرح شده است. برنامه‌ریزان درسی می‌توانند با ایجاد فرصت‌هایی در قالب فعالیت‌های علمی، فرهنگی یا اجتماعی گروهی، هم به ارتقای سطح شادی دانش‌آموزان کمک کنند و هم به توسعه رشد اجتماعی آن‌ها بپردازند.

بحث و نتیجه‌گیری

چنانکه گفته شد هدف پژوهش حاضر، مطالعه تجارب زیسته دانش‌آموزان از درک مفهوم شادی در برنامه‌های درسی است که در ابعاد مختلف و از طریق بررسی تجارب زیسته آنان مورد مطالعه قرار گرفت و یافته‌های پژوهش در پاسخ به هر یک از سوالات پژوهش، بر اساس روش تحلیل محتوای کیفی در سه گام اصلی: مقوله‌های فرعی، اصلی و محوری یا طبقه‌ای مورد تحلیل و دسته‌بندی قرار گرفت. در سوال اول پژوهش، که در ارتباط با ماهیت مفهوم شادی از دیدگاه دانش‌آموزان بود، مقولاتی از قبیل شادی به عنوان یک احساس خوب و لذت‌بخش، نوعی احساس آرامش و دوری از استرس و اضطراب، انرژی و نیروی سازنده و مثبت، خوش-بینی نسبت به خود و زندگی اشاره شد که این مقولات در رابطه با مفهوم شادی در تجارب زیسته دانش‌آموزان وجود داشته است. هم‌راستا با نتایج این پژوهش، McCallum and Price (2017) نیز معتقدند که شادی یک هیجان و احساس مثبت است که در انسان نیروی حرکت، آرامش و لذت از زندگی به وجود می‌آورد. انسان‌های شاد زندگی خود را معنادارتر، زیباتر و هدفدارتر تفسیر می‌کنند و لزوماً این به معنای چالش کمتر یا مشکلات احتمالی کمتر نیست. به نظر می‌رسد مهم‌تر از خود واژه شادی، توصیف و تبیین «انسان‌های شاد» است. شادی هر چه باشد و به هر حس مثبتی که اطلاق شود در افراد احساس خوب و نسبتاً پایدار پدید می‌آورد و به آنان نیرو و انگیزه حرکت و تلاش می‌دهد.

در پاسخ به سوال دوم که مربوط به ابعاد و مولفه‌های شادی در مدرسه با توجه به تجارب زیسته دانش‌آموزان بود شش بعد که هر کدام دارای مولفه‌هایی بودند شناسایی شد. این ابعاد عبارتند از شایستگی‌های معلم (شامل مولفه‌های: شخصیت و روحیه معلم، تدریس و آموزش

مطالعه تجارب زیسته دانش‌آموزان از درک مفهوم شادی در برنامه درسی مدرسه

خلاقانه و رفتار دوستانه و خودداری از سرزنش و تحقیر)، ابزارهای یادگیری معنادار (شامل مولفه‌های: مکان متنوع و پویا، یادگیری کاربردی، آموزش چند بعدی، توجه به هنر و فعالیت‌های ورزشی در برنامه‌های درسی)، بعد فردی یادگیرنده (شامل دو مولفه: تجربه موفقیت یا شکست و کیفیت ارتباط با گروه دوستان)، بعد امکانات و تجهیزات مدرسه (شامل دو مولفه: وجود امکانات و تجهیزات کافی، و عدم استفاده مفید از امکانات موجود)، بعد خانواده (شامل دو مولفه: ارتباط والدین با مدرسه و دیدگاه والدین نسبت به نمره)، و بعد کارکنان مدرسه (نوع برخورد و رفتار کارکنان مدرسه). مطالعاتی مانند (niaz Azari (2013 و Sadeghi (2006 نشان می‌دهند خلأیت و نوآوری در افزایش شادی دانش‌آموزان مؤثر است. Rafiqa et al., (2023) بر اهمیت تجهیزات آموزشی، به‌ویژه امکانات مجازی، تأکید دارند. Khalkhali et al., (2009) ارتباط مؤثر معلم و دانش‌آموز را حیاتی می‌دانند، درحالی‌که Eysenck (1990) شخصیت فردی و تجربیات زندگی را در شادی مؤثر می‌داند (Gökler et al., 2015) نیز نقش سرمایه اجتماعی را پررنگ‌تر از سرمایه انسانی در شادمانی می‌دانند.

در رابطه با سوال سوم پژوهش در خصوص چگونگی افزایش میزان شادی دانش‌آموزان از طریق برنامه‌های درسی، عواملی چون تلاش در جهت تدوین برنامه‌های درسی مبتنی بر علائق دانش‌آموزان، توجه به برنامه‌ها و فعالیت‌های فوق برنامه در مدارس، برگزاری همایش‌ها و مسابقات ورزشی، هنری و ...، تحول در شیوه‌های آموزش و تدریس، جلب مشارکت دانش‌آموزان در تدریس و آموزش، برقراری ارتباط دوستانه و مثبت با دانش‌آموزان، توجه به خلأیت و نوآوری در برنامه‌های درسی و آموزش و پیش‌بینی فرصت‌هایی برای فعالیت‌های اجتماعی دانش‌آموزان شناسایی شد. مدارس از طریق برنامه‌های درسی و ایجاد این تغییرات در فرایندهای آموزش و یادگیری می‌توانند در افزایش تجربه شادی دانش‌آموزان در مدرسه گام بردارند. هم راستا با نتایج این پژوهش، (Izadi et al., 2012) در پژوهش خود دانش‌آموزان و اولیای مدرسه وعوامل چهارگانه فیزیکی (کالبدی-اداری)، اجتماعی و فرهنگی، آموزشی وسازمانی را در شاداب سازی مدارس دخیل می‌دانند. (Khorshidi (2013 نیز بر تأثیر فعالیت‌های گروهی و دسته جمعی در ایجاد شادی تاکید می‌کند. (Pákozdy et al., 2023) این رابطه انتظارات واقع‌بینانه و پرهیز از کمال‌گرایی افراطی را مورد توجه قرار می‌دهند و معتقدند خانواده، اطرافیان و اولیای مدرسه نباید دانش‌آموز را درگیر نوعی کمال‌گرایی افراطی و

غیرواقع بینانه نمایند چرا که در این صورت موفقیت‌های جزئی آنان موجب ایجاد شادی و احساس خودکارآمدی در آنان نخواهد شد.

نتایج این پژوهش به وضوح نشان می‌دهد که شادی در محیط مدرسه نه یک موضوع فرعی، بلکه یک ضرورت اساسی در نظام آموزشی است. برنامه‌های درسی باید به عنوان بستری کارآمد برای پرورش شادی پایدار در دانش‌آموزان مورد بازنگری و بهسازی قرار گیرند. یافته‌ها حاکی از آن است که شادی برخلاف تصور رایج صرفاً یک هیجان زودگذر نیست بلکه نوعی حالت روانی مثبت، پایدار و انگیزه بخش است که هم بر کیفیت یادگیری و هم بر سلامت روانی دانش‌آموزان تأثیر عمیقی می‌گذارد. در شرایط کنونی که بحران‌های روانی مانند افسردگی و اضطراب در میان نسل جوان رو به افزایش است، مدارس نمی‌توانند نسبت به این موضوع بی‌تفاوت باشند. این پژوهش بر لزوم تحولی بنیادین در نگرش سیاستگذاران و برنامه‌ریزان آموزشی تأکید دارد؛ تحولی که در آن شادی از حاشیه به متن برنامه‌های درسی منتقل شود. برای دستیابی به این هدف، پیشنهاد می‌شود:

۱. بازتعریف شادی به عنوان یک شاخص کیفی در ارزیابی عملکرد مدارس
 ۲. تلفیق فعالیتهای فرهنگی، هنری و ورزشی با برنامه‌های درسی جاری
 ۳. آموزش مهارتهای شادی‌آفرین به معلمان و مدیران آموزشی
 ۴. طراحی فضاهای فیزیکی و روانی شاداب در محیط‌های آموزشی
- نظام آموزشی باید به این درک برسد که سرمایه‌گذاری بر شادی دانش‌آموزان، در واقع سرمایه‌گذاری بر آینده جامعه است. دانش‌آموزانی که در محیطی شاد و پرانگیزه تحصیل می‌کنند، نه تنها عملکرد تحصیلی بهتری دارند، بلکه به شهروندانی متعادل، خلاق و مسئولیت‌پذیر تبدیل خواهند شد.

References:

- Aflaki Fard, Hossein; Bazm, Qhasem. (2018). The effect of educational environment on students' happiness and learning. *Journal of New Achievements in Humanities Studies*, Year 1, Number 2, July 2017.
- Amini, Mohammad; Abbas, Shekari; Zahra, Taghvayi (2017). The narration of Immature emotions and feelings of secondary level students: A Symbol of Null Curriculum (A study by Educational Connoisseurship and Criticism). *Journal of Educational Sciences*, 24 (2), 69-88. doi: 10.22055/edu.2017.16984.1723

- Bhardwaj, U. (2023). What Makes Us Happy, and Can We Ever be Happy? An Attempt at Vindicating Hedonism. *Journal of Student Research*, 12 (1). <https://doi.org/10.47611/jsrhs.v12i1.4117>.
- Dehghani, M., Dialameh, N., & Khoshsefat, S. (2018). Explaining the objectives of "Happy School" curriculum based on Islamic instructions. *Educational Science from Islamic Point of View*, 6 (10), 5–29. <https://sid.ir/paper/257871/en>
- Erikson, K. (2003). Should happiness be our ultimate goal? Received from [www. Google Karlerksoneterprises.htm](http://www.GoogleKarlerksoneterprises.htm).
- Eysenck, Michael W. (1990). *Happiness: Fact and myth*. Translated by Mehrdad Firouzbakht and Khashayar Beigi, Tehran, Badr Publications
- Fathi Vajargah, K. (2020). Basic Principles and concepts of curriculum Planning. Tehran: Elm Ostadan Publishing: 2 edition. [In Persian].
- Fathi Vajargah, Korosh. (2021). Curriculum Identities: A description of the theories of curriculum teachers in the classical era, neo-realism and post-realism. Tehran: Ayezh Publishing House.
- Gökler, Riza; Gürkan, Ugur; Tastan, Nuray. (2015), The Effect of Quality of School Life on Sense of Happiness: A Study on University Students. *Educational Research and Reviews*, v10 n7 p967-974 Apr 2015.
- Hashemi, Seyyed Zia; Rezaei, Mohammad; Akbarpouran, Sepideh. (2013). The experience of happiness in the daily life of students. *Social study and research in Iran*, Volume 3, Number 3, Autumn 2013: pp. 423-445.
- Helliwell J, Layard R, Sachs JD. (2023). The Happiness Agenda: The Next 10 Years. *World Happiness Report 2023*. 2023:15.
- Izadi, Samad; Hashemi, Sohaila; Barzmini, Leila. (2012). Investigating effective factors in refreshing schools from the perspective of students and school parents: with an emphasis on cultural development. *Quarterly Journal of Social and Cultural Development Studies* 2011.
- Khalkhali, Ali; Javad, Soleimanpur. (2009). Presenting a model for the establishment of healthy classroom management. *Quarterly Journal of Educational Psychology of Islamic Azad University, Tankabon Branch*, first year, number 2, 2009.
- khoshshidi, Reza. (2013). social vitality theory; An income on ways to promote social vitality. *Journal of Social Science Education Development*, No. 62, 4-7
- Lincoln, Y.S. and Guba, E.G. (1985) *Naturalistic Inquiry*. SAGE, Thousand Oaks, 289-331. [http://dx.doi.org/10.1016/0147-1767\(85\)90062-8](http://dx.doi.org/10.1016/0147-1767(85)90062-8)

- Lumontod III, Robinson. (2018). Happiness and other factors behind examination performance of college students. *International Journal of Research Studies in Psychology*. 7. 10.5861/ijrsp.2018.3019.
- Magrini, James, "Phenomenology for Educators: Max van Manen and "Human Science" Research" (2012). *Philosophy Scholarship*. Paper 32. <http://dc.cod.edu/philosophypub/32>
- McCallum, F., & Price, D. (2017). Teacher wellbeing: A review of the literature. Sydney, Australia: The Association of Independent Schools of NSW.
- Michalos, A.C. (2007). Education happiness and wellbeing. Paper written for the International Conference on 'Is happiness measurable and what do those measures mean for public policy?', at Rome, 2-3 April 2007, University of Rome.
- Ministry of Education. (2011). Curriculum of the Islamic Republic of Iran. Tehran. Ministry of Education.
- Ministry of Health and Medical Education. (2011). National survey of mental health in Iran. Tehran: Ministry of Health, Treatment and Medical Education.
- Mittal, R. (2019). From Learning Happiness to Happiness While Learning: Reflections on the Happiness Curriculum. *The New Learn*, 5 (41): Autumn, Print Edition [https:// thenewlearn.com/2019/03/from-learning-happiness-to-happiness-while-learning reflectionson-the-happiness-curriculum/](https://thenewlearn.com/2019/03/from-learning-happiness-to-happiness-while-learning-reflectionson-the-happiness-curriculum/)
- Momeni rad, A., Aliabadi, KH., Fardanesh, H., Mazini, N,. (2013). Qualitative content analysis in research tradition: nature, stages and validity of the results. *Quarterly of Educational Measurement*, 4 (14), 187-222.
- Myers, D.G., & Diener, E. (1995). Who is happy? *Psychological Science*, 6.10-19.
- Niaz Azari, Kiyomarth. (2013). Investigating the effect of cheerfulness on the academic progress of secondary school students in Sari city. *Bi-Quarterly Journal of Educational Planning Studies*, second year, third issue, spring and summer 2013.
- Pákozdy, Csilla & Askew, Jemima & Dyer, Jessica & Gately, Phoebe & Martin, Leya & Mavor, Kenneth & Brown, Gillian. (2023). The imposter phenomenon and its relationship with self-efficacy, perfectionism and happiness in university students. *Current Psychology*. 1-10. 10.1007/s12144-023-04672-4.
- Quinn, Patrick. D & Duckworth, Angela. (2007). Happiness and Academic Achievement: Evidence for Reciprocal Causality. Poster Presented at the Annual Meeting of the American Psychological Society. Vol. 4.

- Rafiq, Rafiq & Aswad, Muhammad & Asfihana, Raida & Singh, Amreet. (2023). Implementation of "Merdeka Belajar": Evolving Learner Autonomy and Speaking Skill through Cultural Discovery Learning Model. Script Journal: Journal of Linguistics and English Teaching. 8. 54-72. 10.24903/sj.v8i01.1237.
- Rourke, John. O; Cooper, Martin. (2010). Lucky to be happy: A study of happiness in Australian primary students. Australian Journal of Educational & Developmental Psychology. Vol 10, 2010, pp. 94-107
- Sabbaghian, Zahra. (2005). School and strengthening vitality and life expectancy. PeyvandJournal, Year 4. Number 21
- Sadeghi, Ali. (2006). Factors affecting the creation of a happy school. Tehran: Institute of Educational Innovations
- Seligman, Anthony (2009), Inner Happiness: Positive Psychology in the Service of Sustainable Happiness, translated by: Nilufri, Ali; Karimi, Ramin; Tabrizi, Mustafa. Danje Publications.
- Shava, G., Hleza, S., Tlou, F., Shonhiwa, S., & Mathonsi, E. (2021). Qualitative content analysis. *International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS)*, 5 (7), 553–558.
- Singh, P., & Malik, N. (2023). Role of Happiness Curriculum in Creating a Brighter Future for Students. *International Journal of Advance Research and Innovative Ideas in Education*, 9 (3).
- Steptoe A. (2019). Investing in happiness: The gerontological perspective. *Gerontology*. 2019;65:634–9.
- Sternberg, R. J. (2001) Why schools should teach for wisdom: the balance theory of wisdom in educational settings. *Educational Psychologist*, 36 (4), 227–245.
- Tabodi, Masoumeh; Sharifsar Has Pasha; And the ghazi, Qhasem. (2005). The effect of happiness education on the academic progress of girls' high school students in Sari in the academic year 85-86.. Consulting News and Research, 8 (30), 61-45.
- van Manen, M. (1990). *Researching lived experience: Human science for an action sensitive pedagogy*. Albany, NY: State University of New York Press.
- Veenhoven, Ruut. (2012). Happiness: Also Known as "Life Satisfaction" and "Subjective Well-Being". 10.1007/978-94-007-2421-1_3.
- Veenhoven, Ruut. (2012). Happiness: Also Known as "Life Satisfaction" and "Subjective Well-Being". 10.1007/978-94-007-2421-1_3.

- Wei, L., Sereerat, B. O., Songsiengchai, S., & Thongkumsuk, P. (2024). The Development of Curriculum Based on Happiness Theory to Improve the Hope of College Students. *World Journal of Education*, 14 (1), 54-65.
- Zhang, P., Zhang, H., & Xu, T. (2023). Effect of hope group intervention on depression symptoms of Chinese college students: The mediated role of self-efficacy. *China Journal of Health Psychology*, 31 (2), 238-243. <https://doi.org/10.13342/j.cnki.cihp.2023.02.014>

